

HECE TAŞLARI

Aylık Şiir Dergisi

17.sayı on5temmuz 2016

BU SAYIDA

Ziya Osman SABA
 Cumali Ünalı
 HASANNEBİOĞLU
 Mehmet GÖZÜKARA
 Ahmet URFALI
 Mustafa ÖZÇELİK
 Âşık Cemal DİVANI
 Sabahattin KARADAŞ
 İbrahim SAĞIR
 Nuri PEKSÖZ
 Ekrem KAFTAN
 Ehtiram İLHAM
 Birkan AKYÜZ
 Talat ÜLKER
 Hüseyin KAYA
 Seyit KILIÇ
 Ömer KARAYILAN
 Dauletbek
 BAYTURSINULI
 İbrahim ŞAŞMA

HECE TAŞLARI

Aylık Şiir Dergisi
 Genel Yayın Yönetmeni
 Tayyib Atmaca
 Yazışma Adresi
 İhlamurkent Mh. Kıvılcım Sk.
 F8/3 Odunpazarı/ESKİŞEHİR
 Telefon: 0535 391 92 50
 hecetaslaridergisi@gmail.com
 17. Sayı 15 Temmuz 2016
 ISSN: 2149-4509. (e-dergi)

SÜRGÜNLÜĞÜM BAŞKA YERDE SÜRECEK

Nasip kuşu uzaklara bakıyor ha bu gün ha yarın kanat vuracak dünya sürgününün on bir yılını *bir göz açıp yummuş gibi* geçirdim geldiğimde aydın ışık ne ise gittiğimde yine öyle kalacak dostu için her belaya göğsünü gere gere kafasını yorarak kendi ışığında kendi dönecek.

Tek başıma geldiğim bu şehirde yeni yuva kurdum yavrular oldu onbinlerce dünya evine giren ayakları yere değmeyenlerin ikinci baharı yaşayanların cübbe ile yanlarında durarak mutlu anlarının baş figüranı olduğum günlerin hatıralarını odunpazarı'nda bırakacağım sürgünlüğüm başka yerde sürecek.

Bir gün bu şehirden gideceğimin hesap kitabını daha yapmadan göbeğimin gömüldüğü topraklar çekmeye başladı mıknaş gibi orda mı bitecek dünya sürgünü yoksa sürecek mi sürgünlüğümüz takdir-i ilahi neler gösterir nerelerde neler olur bilemem ben rızkımı kovalarım sadece.

Ya geldiği günden beri bu şehre gitme hayalleri kuran ağabey yasin işhanında otuz bir martta sessiz devrim yaptın kimse duymadı erhan'ı ejder'i burda tanıdım bu şehirde gezdim özçelik ile adalarda yitik gençliği gördüm her yerde yunus'un adını duydum görmedim ruhunu eskişehir'de.

Mor cepkenli şair dostum sakallı odunpazarı'nı kendi külünden pişirip bu şehre miras bıraktın reislik acayip yakışıyordu reis demek gidiyorsun buradan demiştin de saklanmıştın kentine kendinden çıkmanı ne çok bekledim nereden bilirdim o sözlerimin bir gün gelip beni vuracağını.

RABBİM NİHAYET SANA**Ziya Osman SABA**

Rabbim, nihayet sana itaat edeceğiz
Artık ne kin, ne haset, ne de yaşamak hırsı
Belki her sabah vakti, belki gece yarısı
Artık nefes almayı bırakıp gideceğiz

Ben artık korkmuyorum, her şeyde bir hikmet var
Gecenin sonu seher, kışın sonunda bahar
Belki de bir bahçeyi müjdeliyor şu duvar

Birer ağaç altında sevgilimiz, annemiz
Gece değmemiş sema, dalga bilmeyen deniz
En güzel, en bahtiyar, en aydınlık, en temiz
Ümitler içindeyim, çok şükür öleceğiz
1941

HER AKŞAMKİ YOLUMDA

Her akşamki yoluma koyulmuş gidiyorum
Her akşamdan vücudum bu akşam daha yorgun
Öyle istiyorum ki bu akşam biraz sükûn
Bir cami eşiğine yatıversem diyorum

- Rabbim, şuracıkta sen bari gözlerimi yum
Sen, bana en son kalan, ben senin en son kulun
Bu akşam, artık seni anmayan İstanbul'un
Bomboş bir camiinde uyumak istiyorum

Sonsuz sessizliğini dinlemek istiyorum
Bilirim ki taşlığın bir döşek kadar ılık
Sana az daha yakın yaşamak için artık
Rabbim, ben yalnız zeytin ve ekmek istiyorum
1931

ŞİİR ÜZERİNE KONUŞMALAR -2-

* ŞİİRLE GÖĞEREN DÜZEN VE KARDAŞLANAN BAŞKALDIRI

Cumali Ü. HASANNEBİOĞLU

1.

Bu günlerde Türkiye'nin kalbinin Şehzade Mustafa'nın öldürülmesine odaklanmasından daha doğal ne olabilir? Genç, yakışıklı, kültürlü, güçlü, iyi bir yönetici, sevilen bir padişah adayı... Üstelik mağdur. Babasının elini öpmek için, otağ-ı hümayûn'a girerken hem de ve nice dilsiz cellâdı tepeleyerek, neredeyse, bu fasit daireden kurtulmak üzereyken...

Ah! Zal Mahmut Ağa... Bir çelmeyle yere yıkar, Osmanlı'nın geleceği olan Şehzadeyi; sonrasını biliyorsunuz.

Bütün hatalarına rağmen, Kanunî Sultan Süleyman Han dönemini anlatan dizi filmin, tarihin ve o dönemin anlaşılmasında olumlu bir adım olduğu kesindir.

Bazı çevrelere göre Osmanlı'nın edebiyatı, hayattan kopuk; şiiriye sanal ortamdadır, dayanaksızdır. Buna itirazı olanlar da var: Cemal Süreya gibi şiire ziyadesiyle vakıf zevatın, Osmanlı şiirini, bir "imparatorluk şiiri" olarak olarak tarif ve tavsif etmesi gibi.

Tam bu teorik şeyleri düşünürken...

Bir ağıt, bir çığlık, bir gök gürültüsü gibi yükselir yeniçeri ortaları arasında Taşlıcalı Yahya Beg'in dizeleri:

*"Meded, meded bu cihânın yıkıldı bir yanı
Ecel celâlîleri aldı Mustafa Han'ı"*

Üstelik bu ağıtta, Şehzadeyi öldüren Zal Mahmut Ağa ile öldürülmesine ortam hazırlayan Sadrazam Rüstem Paşa da, açık bir biçimde anılır:

*"Getirdi arkasını yere Zâl-ı devrân ü zamân
Vücûduna sitem-i Rüstem ile erdi ziyân"*

Daha da ileri gider; eleştirilmesi mümkün olmayan Padişah'a yöneltir oklarını:

*"Bunun gibi işi kim gördü, kim işitti aceb
Ki oğluna kıya bir server-i Ömer-meşreb"*

Bir isyanı da saklar içinde mısralar, açık ve net bir biçimde:

*"Hatâsı gayr-i muayyen günâhı nâmalûm
Zihî şehid-i said zihî şeh-i mazlûm"*

Sonunu şöyle bağlasa da, dönemin bir olayını, unutulmaz bir biçimde şiirsel hafızaya kaydetmesi yönünden çok önemlidir...

"Nizâm-ı âlem olan pâdişah sağ olsun"

O dönemde şiir çok önemlidir çünkü. Böyle ağır eleştirileri padişaha, sadrazama, birçok etkin görevliye açıkça yöneltten Taşlıcalı Yahya Beg, üstelik de bir devlet görevlisi sayılabilir. Buna rağmen mahlâsını da çekinmeden koyar şiire, imzasını atar, sorumluluğunu yüklenir.

Yani öylesine gerçek bir şiir ve öylesine akıllara ziyan delikanlı bir duruştur ki...

2.

Şiir geneli içinde tekniğine dönersek...

Akıl almaz bir nizamı, intizamı, düzeni barındırır içinde şiir. Görünüşte seraserpe, özensiz, ölçsüz bilinse de; olağanüstü bir ölçü ve düzen duyarlığına sahiptir kendi içinde, gizlice. Bir yapı düşünün ki, minik bir taş parçası bulunması gerektiği yerde değilse, yıkılsın o koca yapı. Bir resmin, rengi, biçimi iğretiyse; o bütünsel güzellikten de eser yok denilebilir. Eksiktir, çirkindir, nâtamamdır o büyüleyici mekân. Ece Ayhan'dan, "rahmetli savruk"tan, en savruk şiirlerinden bir şiir okuyalım mı?

Ortodoksluklar'dan:

XXI.

“Davut yeleli bir kimesnedir, bir çocuktur karaşın. Yüzüküylü dağılıyordur Tırnova kuşluklarına. Bir karakoncalos yenice; eteğin aç, yağmala ve adın yazmıştır kayağantaşına. Şaşırmadan manil oynar. Baka yeleli Davut! Gerçeğin Kiril ve Latin kurşunları da ilkin ülkenin okullarını bilmektedir.

“Bakışsız Bir Kedi Kara”, ya da “Yort Savul”dan ya da diğerlerinden okusaydık, daha kolay anlaşılır şeyler okuyacaktık belki. Bir kelime eksiltseniz tedbirsiz, kazara bir harfi yerinden oynatsanız, şiirin başta “musikisi” olmak üzere, her şeyi bozulur.

Bunları sizinle paylaşmaktaki muradım şu: Şiir bir nizamdır, intizamdır, ölçüdür... Nice savruk, nice delibaş, nice coşmuş, nice kanlı görünse de.

Kendi içerisindeki düzen olağanüstüdür, bilimseldir, kurulması ve muhafazası zordur. Fuzûlî'nin dediği gibi: *“İlimsiz şiir, esası yok duvar gibi olur ve esassız duvar, gâyetle bîitibâr olur”*

Sonuç olarak, oluşu itibarıyla nizamı barındıran şiir, duruşu ve olduruşu yönünden isyancıdır.

3.

Yunus'un:

*“Bunlar bir vakt begler idi
Kapıcılar korlar idi
Gel şimdi gör bilmeyesin
Beg kangıdır ya kulları”*

Yine Yunus'un:

*“Gitti begler mürveti
Binmişler birer atı
Yediği yoksul eti
İçtiği kan olusar”*

Koca Türkmen Mahtumkulu'nun, bu devlet kuran şairin sözü devletnâme gibi:

*“Gam çekme garip adem
Begler şahlar kalmazlar
Azim azim şehirler
Ak otağlar kalmazlar”*

Pir Sultan Abdal'ın, esrik dervişin söyledikleri, belki de asılırken ne güzel özetler hayatı, ölümü ve aradıkları:

*“Pir Sultan Abdal'ım dünya kovandır
Giden adil begler kalan avamdır
Muhammed divanı yüce divandır
Kalsın benim devam divana kalsın”*

Köroğlu'ndan *Dadaloğlu*'ya, Niyazî-i Mısırî “hemşerim”e dek örnekleri uzatmak mümkün.

4.

*“Genç Şair”*lere ve her yaştan okuyucuya, söyleşi tadında derim ki...

Önce ninnilere kulak kesilmeli insan. O güzelim ana sütündeki safiyeti barındıran söz sütüne odaklanmalı. İsteddiği kadar anlamsız olsun, ninniler, en büyük şiirdir; sessiz bir orkestra eşliğinde. Tenha bir odada, ana ile çocuk arasında en huzurlu saatlerde, ana memesinden emilen süten sonraki, uykuya geçiş anında, sessizlik kıvamındaki tattır ninniler.

Sonra tekerlemeler, deyimler, sözü inceltme çabaları...

Ve nihayet sözün sesle nakışlanması; şarkılar, türküler, maniler, hoyratlar, bozlaklar, tatyalar...

Bu toprağa ait olan her şey.

Gurbette duyunca ana sütü ve toprak kokusu sağlayan bileşim.

Gökyüzünü yırtan çılgık ve yeryüzünü bitştiren şevk; türküler.

Belki Malatya'da oluyor olay. Hem de Fırat boyu köylüklerinde, neden? Çünkü anam anlatmıştı. Gece mişmiş/kaysı bekleyen, Hacı/Haci adlı bir delikanlı öldürülüyor, kim bilir ne sebebe... Bacısı geliyor üstüne, küçük bacısı ve şu ağrı yakıyor:

*“Hacimin örtüsü mişmiş sarısı
Hacimi vurdular gece yarısı
Hacime de gurban olsun güccük bacısı”*

Kalbi olan herkes ve ah, ah bu küçük bacılar. Gam yükünün kervanını her vakit yedenler... Ah, bu gözü yaşlılar. Gözü ve gözyaşı olanlar...

Ötesini söylemeyeceğim.

*13 Şubat 2012'de Londra'da Yunus Emre Kültür Merkezi'nde yapılan konuşmadır.

ANNE VE HÜZÜN**Mehmet GÖZÜKARA**

Göge bulut ağdı, gönlüme hüzn
Dağlara sis çöktü ovaya duman
Annem neyi varsa toplayıp gitti
Ardından bakarken kör oldu gözüm

Ayrık otu gibi yayılan hüzn
Türkü olur yanar dudaklarımda
Kırda açıp kelebeği bekleyen
Koparılan çiçek kadar öksüzüm

Zaman yere göge ölüm saçıyor
Ondan gül sürgünü güzün açıyor
Yetimliğin yaşı yokmuş anladım
Ölüm her kapıyı hazin açıyor

Anneymiş dünyayı yaşanır kılan
Eşya kıymetini ona borçluymuş
O yoksa gördüğün gök mavi değil
Onun şefkatiymiş gayrisi yalan

Her esen rüzgârla çoğalır hüzn
Dalga dalga yeryüzüne yayılır
Kirpiğime eşlik eder gözyaşım
Anneden gelirmiş kıymeti sözün

Ölüm meleğiyle gelen sessizlik
Ateşe, havaya, toprağa yansır
Artık göge ağan buluttaki sır
Sır değil, faş olan, bir kimsesizlik

Hasret yoksa gönül dağlar aşamaz
Sararan yaprağı dalı taşımaz
Kahreder bülbülü bağın bozumu
Gamı-kasaveti kanat taşımaz

İki nefes arasından sıyrıp
Çekip kurtarınca kendini annem
Arkasından geleceğim biliyor
Beni beklemekte Ukba'ya varıp

AŞK SENDEN GELİR**Ahmet URFALI**

Çiçekler uykuda kuşlar rüyada
Gözlerimde bulut gönül hülyada
Biricik sen varsın şimdi dünyada
Adın dilimdedir güzel gözlü yâr

Dağların baharı yeşildi göktü
Tan yeri ağardı al şafak söktü
Bu can senin için gözyaşı döktü
Sesi yüreğimde aşkı özlü yâr

Bu sonbahar vakti ne oldu bana
Irmağım akıyor hep senden yana
Bakışından sezdim bir derin mânâ
Ballı dudağında engin sözlü yâr

Yüzünde gül olur arzu busesi
Senden gelir cana sevgi nefesi
Duygu denizimin ezgisi sesi
Yangılı hevesi ateş közlü yâr

ZİYA OSMAN'NIN GÜVERCİNLERİ

Mustafa ÖZÇELİK

Cumhuriyet devri Türk şiirinin en önemli isimlerinden biri olan Ziya Osman Saba “Sebil ve Güvercinler” isimli o çok bilinen ve sevilen şiirinin bir yerinde bir sebile su içmeye gelen güvercinlerin hikâyesini anlatırken şöyle der:

*“Nihayetsiz çöllerin üstünden hep beraber
Geçerken bulamadılar ne bir ot ne bir yosun
Ürkmeden su içsinler yavaşça, susun, susun
Bir sebile döküldü bembeyaz güvercinler.”*

Şimdi soralım: Güvercinler rahatça, ürkmeden su içsinler diye bize “susun” diyen şair bizim hangi yanımıza sesleniyor? Elbette yüreğimize yani en insan yanımıza... Zira şair şunu çok iyi biliyor ki, şu yeryüzünde biz insan olarak böylesi hassasiyetlerin sahibi olamazsak, mesela bir güvercine karşı böylesi bir sorumluluk hissedemezsek ne anlamı kalır ki insan oluşumuzun. Bu duyarlıkların yok edildiği bir hayat nasıl bir hayata dönüşür düşünmek gerek. O zaman “biz” değil “ben” fikri hâkim olur bize. Oysa şairimiz “Ben” değil, “biz” fikrine sahip olursak yüce gönüllü ve mesut insanlar olabileceğimizi söylüyor:

*“Mesut olmuş görmek isterdim hepinizi
Bu bahar gününde, dertliyi, ümitsizi
Terfi etmiş memur, sınıf geçmiş öğrenci
Kadını, erkeği, yaşlısı, genci
Bir bayram sevinciyle kol kola sokaklarda.”*

İnsanlar bir yana, onlarla birlikte kuşları, ağaçları kısacası bütün canlıları sevmek, korumak, ihtiyaçlarını karşılamak, onları kendi hayatlarımızın olmazsa olmaz unsurları olarak görerek onlara karşı sorumlu davranmak, dahası cansız sandığımız eşyaya bile saygılı davranmak, kullandığımız bir kalemi, bir bardağı sevgiyle, saygıyla ele alabilmek, kısacası ağacı ağaç, taşı taş, çiçeği çiçek olmanın ötesinde manalandırabilmek... Hayret makamında hayranlık duyabilmek... Bunu da bize Ziya Osman öğretiyor:

*“İlk defa bakıyorum Rabbim, her şeye
Yeryüzünü yeniden görür gibiyim
(...)
Şu âlem, âyan ettiğin bize
Ağaç, yol, yaprak, meğer her şey mucize.”*

Bütün bunlar, insani duygulardır ve bize bunları şairler hatırlatır. İyi ki onlar var. Onlar sayesinde ki sessizce akan bir nehrin macerasına katılarak, başka hayatlar için neler yapmamız gerektiğini fikredebiliyoruz. Bu, ne büyük bir imkân, ne büyük bir nimet... Sabahları penceremizin kenarında öten bir yusufluk kuşunun bu narin şarkısıyla o gün hayatı bambaşka açılardan, bambaşka anlamlarla seyredebilmek... Bu seyrin bize kazandırdığı ruhsal zenginlikle çocuğumuzu öperek yatağından kaldırmak, sabah kahvaltısı için soframıza oturduğumuzda ekmeği, zeytini, peyniri yiyecek değil nimet olarak görebilmek ve ardından şükür secdelerine kapanabilmek, yine ekmeği, peyniri, zeytini olmayanları düşünerek, vermeyi hayatımızın gayelerinden biri haline getirebilmek ne büyük bir saadet! Dedim ya, bizde böylesi bir ruhsal canlanmayı şairler sağlıyor. Kelimelerin büyüdü dünyasından bize renk renk, nakış nakış dokudukları ince şiirlerle rutinleşerek anlamsızlaşan, sığlaşan, renksizleşen, heyecanı ve coşkusu kaybolan hayatımıza onlar derinlik kazandırıyorlar, renk veriyorlar, bizi coşku denizlerinde her anını heyecanla yaşatan bir hale büründürüyorlar.

O zaman dünya, bizi boğan, hapseden bir kafes olmaktan çıkıyor. Her anı bilgiyle, bilinçle, sevgiyle, sorumlulukla yaşanan bir ilahi nimete dönüşüyor. Ölüm dahi güzelleşiyor, korku veren bir hal olmaktan çıkıyor. Ziya Osman'ın dediği gibi:

*“Rabbim, şuracıkta sen bari gözlerimi yum
Sen bana en son kalan, ben senin en son kulun
Bu akşam artık seni anmayan İstanbul’un
Bomboş bir camisinde uyumak istiyorum.”*

Böylece; gecenin karanlığında rahmetin aydınlığıyla dolu bir cami köşesinde uyumak şaire göre mutlulukların en güzeli olabiliyor.

Şimdi düşünelim, işlerimiz çok, zaman kısa... Namaz için girdiğimiz camilerde de böyle bir gerekçe ile ne kadar az kalabiliyoruz. Oysa camiler, itikâf mekânlarıydı. Kullar, burada kendilerini bir süreliğine dış âlemden soyutlayarak Rabbi ile daha samimi bir münasebet içine girerlerdi. Bir tefekkür zamanlarıydı itikâf günleri...

Nefsimizi sorgulama, arınma çabası ve ardından böylesi bir ruh haliyle yeniden hayata katılma itikâfla sağlanabilirdi. Şair, camide uyumak ifadesini daha geniş bir anlamda camide ölmek şeklinde de düşünmüş olmalı ki bunu son arzusu, Rabbinden son niyazı olarak dile getirmektedir. Aynı hassasiyeti şairin başka bir şiirinde de şu şekilde yer alır:

*“En güzel, en bahtiyar, en aydınlık, en temiz
Ümitler içindeyim, çok şükür öleceğiz.”*

Ölümü her şeyin sonu olarak gören anlayışın yanında onu şükürle karşılamak nasıl bir ruh zenginliği ve iç arınmışlığıdır ve bizim buna bilhassa iyice dünyevileştığımız bu çağda ne kadarda ihtiyacımız var. Çünkü bütün olumsuzluklarımız, ölümü unutmaktan doğuyor.

*“Aşk ve ölüm iki yanımızda durur
Birlikte ve iç içe yürürler hayatın yokuşlarında...”*

Evet, böyle diyebilsek ve hayatı ölümle birlikte idrak edebilseydik hem şahsi hem de toplumsal hayatımız ne kadar farklı olurdu? O zaman biz de şair gibi *“Bütün sadetler mümkündür”* diyebilirdik. *“Günlük, güneşlik, çiçekler içinde memnun”* bir evde anne, baba, evlat, torun olmanın biyolojik algısının ötesine geçer, aile olmanın saadetiyle yine secdelere kapanabilirdik.

Derim ki, şiir okuyalım. Bilhassa da bu yazıda kendisinden söz ettiğimiz Ziya Osman ve onun gibi hisseden, yazan ve yaşayan şairleri...

O, bize, 13. Asrı nefesiyle diriltten Yunus Emre'nin ikliminden seslenen bir şair...

O, Behçet Necatigil'in ifadesiyle *“Maddeden usanıp manaya, âlem-i ervaha uzanmak isteyen”* insanın bu ihtiyacını en iyi şekilde görüp söyleyen bir şair... Bunu kendi için de o kadar samimi niyetlerle dilemiş olmalı ki *“Eski bir evde olmak, orada Eyüpsultan'da”* dizesindeki dileği Hak katında kabul görmüş, göç vakti bir kandil gününe rastlamış ve bu günün ruhaniyetiyle ölümün daha da güzelleştiği bir vakitte Eyüpsultan mezarlığına annesinin yanı başına gömülmüştür.

Yolunuz düşerse bir gün, dahası bir yol düşürerek bu mütevazı, derviş gönüllü şairi siz de ziyaret edin. Kabri başında Fatihalarınızla birlikte bir şiirini de okuyun ki, bize kazandırdıklarına bir teşekkür olsun.

MECBUR ETTİLER

Âşık Cemal DİVANI

Kaç yıldır elimde sakladım taş
Menzile atmaya mecbur ettiler
Beğenmedim yanlış olan gidişi
Deşifre etmeye mecbur ettiler

Zehirle doldurdum gönül tasımı
Kendim çektim elemimi yasımı
Tam üç sene çıkarmadım sesimi
Haksıza çatmaya mecbur ettiler

Bugün yarın geçsin ey olur dedim
Yarene ahaba böyle söyledim
Sonunda sabrımı mızrak eğledim
Nağmerde batmaya mecbur ettiler

Nerde haksız varsa tuttu yolumu
Zincirledi ayağımı kolumu
Lal etmişim bülbül olan dilimi
Yutkunup ötmeye mecbur ettiler

Ayrılmadım dosta yürüyen rahtan
Korkar oldum bu suçtan bu günahtan
On beş sene bekledim dergâhtan
Bırakıp gitmeye mecbur ettiler

Cemal Divani'yim bağrım okladım
Geleneği sevmeyeni çokladım
Cevherimi bir tenhada sakladım
Teneke satmaya mecbur ettiler

YATAMAM

Sabahattin KARADAŞ

İstirabım büyük benim
Cihan yatar ben yatamam
Zift döktüler ateşime
Ocak tüter ben yatamam

Alev düştü beşiğime
Koydu engel eşiğime
Hırsız ortak kaşığım
Çalar çıpar ben yatamam

Adım atsam ileriye
Durmaz iter hep geriye
Düşse yolum her nereye
Çelme takar ben yatamam

Bir garip yolcuyum yolda
Kârım vardı geçen yılda
Bu yıl ürün kaldı halda
Zarar satar ben yatamam

Gecem niye oldu gündüz
Gelgit aklıma güldünüz
Ben ayıkken siz öldünüz
Âhız tutar ben yatamam

Hancı isem yolcum olur
Rahat eder uzun kalır
Hürmet görür izzet bulur
Fitne katar ben yatamam

Akılda var ise emel
Rüyayla edilmez âmel
Kur-ân'dır âmele temel
Bid'ât sokar ben yatamam

Nurlu ışık bulduğum yol
İstikrarla aldığım yol
İlelebet kaldığım yol
Haydut tıkar ben yatamam

Çözemem ki he diyeyim
Anlatamam ne diyeyim
Göremem de ye diyeyim
Lokmam yutar ben yatamam

Lokmam helâl niye ölsün
Açık sofram her gün gelsin
Dilinde var zehir, bilsin
Her an kusar ben yatamam

Şüpheyle hiç bana bakma
Kaşığım da baldan lokma
Zehiri içine sokma
Bühtan yapar ben yatamam

Hakkakul'um al kanım var
Yoluna kurban canım var
Bize rehber Sultan'im var
Sîn'de yatar ben yatamam.

İSTEMEM**İbrahim SAĞIR**

Hicranımla hoş başım, derde derman istemem
Gülümden ayrılalı başka canan istemem

Kimsesiz denizlere açtım yelkenlerimi
Dalgalar yaranımdır, gayrı liman istemem

Aşkımın saffetini anlamadı vefasız
Çekildi kanım tenden, damarda kan istemem

Ne mehtabın zevki var, ne yıldızların sihri
Savurun ey rüzgârlar sizden aman istemem

Yâre ulaşamadan geçti sevda kervanı
Gitti gönlümün canı başka bir can istemem

Vefasızlık çölünde bıraktı beni bîkes
Ferman ondan olunca başka ferman istemem

Heba olsun ne çıkar bu ömrü varidatım
Hâsılat-ı hayattan tekrar harman istemem

Döküldü yıldızlarım, karardı asumanım
Ağyara güneş doğsun ben asuman istemem

Bahtımın yellerinde savrulsun da küllerim
O yâr bassın üstüne gül, gülistan istemem

Gönül mülkü tarumar, bedenim viranedir
Benim gülmek neyime, artık umran istemem

İbrahim gözlerinden içti sevda meyini
Sarhoş-u bimarınım, şöhret-i şan istemem

ZİYA OSMAN SABA’NIN ŞİİRLERİNDE ÖLÜM TEMASI

Nuri PEKSÖZ

*“Rabbim, nihayet sana itaat edeceğiz...
Artık ne kin, ne haset, ne de yaşamak hırısı,
Belki her sabah vakti, belki gece yarısı,
Artık nefes almayı bırakıp gideceğiz...”*

Şair ölünce yüreklerde buruk bir acı bırakır. Yetim bir sedadır bu, kalplere dokunan. “Âşıkların mirası olmaz,” derler. Onlar, yüreklerle sevginin ak ve helal sütünü emzirirler. İnsanlara duymayı, merhameti, riyasız bir sevmeye erdemini öğretip aramızdan sessizce ayrılırlar. Ziya Osman Saba elli dokuz yıl önce Rahmeti Rahmana kavuşmuş. Bir rivayet takısıyla anlattım onun aramızdan ayrılışını. Çünkü şairin dünya algısı gelip geçiciliğin, faniliğin, ıstıraplarıyla doludur. İnsan iradi olarak Hakk’a itaat etmese de bir gün cebri olarak muti olmak zorundadır. Hazreti peygamberimiz (sav.) “Ölmeden önce ölünüz.” Derken bize bu idrakte bir dünya algısı edinmemizi öğütlemişti. İnsana, acziyetini bilmekten başka bir kapı bırakmayan ölüm gerçeği Ziya Osman Saba’nın şiirlerinde çok vurgulanan bir temadır.

*“Koşup sükûna ermeye,
Koşup sana hesap vermeye,
Geç kaldık Yarab, geç kaldık.”*

“Artık yaşamak için herkesten kaçacağız.” Derken modern dünya algısıyla hayatı bir mücadele meydanına çeviren muhteris, kindar ve hasetçi anlayışı yargılar. Şair, bir gün bu kavgayı bitirecek ölümü arzular.

*“En güzel, en bahtiyar, en aydınlık, en temiz
Ümitler içindeyim, çok şükür öleceğiz...”*

Bu ölüm arzusunun kaynağı nedir bilemiyorum. Araştırmacılar genç yaşta anne ve babasını kaybetmiş olmasına bağlasalar da bu sadece sebeplerden biri olabilir. Birçok insanın bilerek ya da bilmeyerek hayattan, gerçeğin ağır yükünden, bazen de yaşama sorumluluğundan kaçışları vardır. Şairde, bu kaçış psikolojisi çok belirgindir. Çocukluk, eskiye bağlılık (nostalji), ev, ölüm onun sığınaklarıdır. Ölümle birlikte Allah(cc.)’a sığınma şiirlerinde oldukça belirgindir.

*“Hiç olmazsa unutmak isterdim!
Eski geceler, sevdiklerimle dolu odalar...
Yalnız bırakmıyor beni hatıralar!
Az yanımda kal çocukluğum,
Temiz yürekli uysal çocukluğum.”*

Şair, sükûn bulmak için “an”dan geçmişe (çocukluğa) bazen de ölüme, Allah (cc.)’a yönelir. Öyle bir acziyete bürünmüştür ki bu onda sığınma ve tazime dönüşür.

Ölüm, sürekli hatırlanan bir gerçek olarak şiirlerinde sık sık vurgulanan bir temadır.
*“Çiçeğin rengi soldu, bitti şarkısı kuşun,
Yol تنها, dal mecalsiz, su durgun.*

*...
Allahım! Kararması şu göğün,
Dal senin, ağaç senin, döktüğün,
Yapraklarla mevsimlerle gün gün
Geçip gidişi ömrün...”*

Rengi solan çiçekler, şarkısı sonsuz bir sükûna dönmüş kuşlar, تنها yollar, mecalsiz dallar, durgun sular adeta mevti (ölümü) göz önüne seriyor. Bu duyuş Hazreti Peygamberimiz (sav): “Lezzetleri acılaştırın, ölümü çok hatırlayınız.” Hadisi şerifini bize yaşıyor edata.

Şiirimizde otuzlu, kırklı ellili yıllarda ölüm temasının çok işlendiğini görmek bizi sosyal gerçeklere götürür. Pozitivizm ile birlikte bütün inanç mabetleri yıkılmış bir toplumda “kimlik bunalımları, inanç krizleri” yaşanmaması mümkün değildir. İlk pozitivist Beşir Fuat’la başlayan merdutluk (dinden dönme), ölümü sorgulama ya da ölüm korkusuyla baş edememe hastalığı birçok aydınımızda görülür. İnyet beklemek insan için kaçınılmazdır. Pozitivist akıl insanı hayvan gibi biyolojik bir organizma olarak sunar. İnsanın ruhsal duyularına karşı kör ve duyarsız kalır. Ölüm gerçeğine karşı insanı teskin edemez. İsmet Özel bu gerçeği: “İnsan eşref-i mahlûkattır derdi babam//bu sözün sözler içinde bir yeri vardı /ama bir eylül günü bilek damarlarımı kestiğim zaman” bu söz asıl anlamını kavradı.” Mısralarıyla modern insanın bu dramını çok güzel ifade eder.

Ölüm teması edebiyatımızda çok işlenen bir temadır. Divan edebiyatımızda mersiyeler, halk edebiyatımızda ağıtlar ölümü acı veren bir olgu olarak ele alırlardı. Geleneğimizde ölüm ibret alınan, insanı Allah (cc.)'a yaklaştıran bir gerçektir. Modern şair için ölüm felsefi bir argümana dönüştü. Bana göre edebiyatımızda en güzel ölüm şiirini Ziya Osman Saba'nın en yakın dostu Cahit Sıtkı yazmıştır. Küfürle iman ikilemi içinde yaşayan Cahit Sıtkı "Otuz Beş Yaş" şiirini böyle bir ruh haleti içinde yazar.

"Neylersin ölüm herkesin başında.

Uyudun uyanamadın olacak.

Kim bilir nerde, nasıl, kaç yaşında?

Bir namazlık saltanatın olacak,

Taht misali o musalla taşında."

Ziya Osman Saba kuşağındaki diğer şairlerden çok farklıdır. Onda ölüm aranan, özlenen, mutluluk ve saadet diyarıdır. Adeta ayeti kerimede belirtilen: *"Allah, sizi saadet yurduna çağırıyor."* Ayetine uyan bir arayıştır.

"Bütün günahlarımı affetmiş sanki Tanrım,

Duyuyorum kalbimde tadılmamış sevgiyi.

Ah, sade koşmak, koşmak istiyorum içimden:

Aradığım diyara bu yol çıkacak gibi." "Tadılmamış sevgi" bu dünyanın kalbi mutmain etmeyen

yanlarını çok güzel ifade eder. Sanatçılar yazdıklarıyla kendilerini ifşa ederler. Şair, dünyada sevgi nimetine en çok muhtaç olandır. Mecazi sevgilerin kalbi yıkan insanı zelil eden bir tarafı vardır. İstiraplar, yakınmalar, gamlar, hicranlar hep bu yüzdendir. Akıl hastası kuzeniyle evlenen şair daha sonra ondan ayrılmak zorunda kalmıştır. Bu durum şaire büyük ıstıraplar yaşatmıştır. Şair, hayat içinde hiçbir kavgaya girmez. Aile saadetini ömrünün son yıllarında ikinci eşiyle evlenince tatsa da yaşadıkları onda derin yaralar açmıştır. Ziya Osman Saba mizacının şiirini yazar. Galatasaray Lisesinde okumuş, Hukuk Fakültesini bitirmiş bir aydındır. Anacak şair banka memurluğu, yayınevinde düzeltmenlik gibi küçük işleri seçmiştir. Bazen dostlarından bile kaçan mahcup çekingen bir adamdır. Hayatın insanı boğan, canını yakan travmaları karşısında insan ölüme sığınabilir. Hayattan kaçış başlar. Bazen bir intihar düşüncesiyle büyük bir değersizlik duygusuyla tepki verir; bazen de ölümü severek arzular. Hayatı bir imtihan şuuru içinde yaşamak Müslüman'ın şiarıdır. "Sizden hiç kimse maruz kaldığı bir zarar sebebiyle, ölümü temenni etmesin. Mutlaka onu yapmak mecburiyeti hissederse, bari şöyle söylesin: 'Rabbim! Hakkımda hayat hayırlı ise, yaşat. Ölüm hayırlı ise canımı al.' " (Buhari, Merda, 19)

Ziya Osman Saba'da ölüm arzu edilen bir temadır. Arkadaşları şairi anlatırken onun şu özelliklerini vurgular: Hilim sahibi, kibar, mütevazı, beyefendi... Yukarıda ileri sürdüğüm fikirlerimi onaylayan Şair Behçet Necatigil onun hakkında şu sözleri kaleme almıştır: "Ziya Osman'ın şiiri Âşık Paşalardan, Yunuslardan gelen soyut tasavvuf şiirini hayattan parçalar da ekleyerek biraz dünyalaştırıp sundu. Türk iman kültürünü işleyen son şairimiz miydi Ziya Osman? Sanmıyorum. Ziya Osman'daki yaşama bıkkınlığını, isteksizliğini benimseyecek, ölümü bir kurtuluş olarak görme temasını besleyecek şairler, tek tük de olsa her zaman bulunacaktır."... Maddeden usanıp manaya, âlem- i ervaha Biz sanki hiç geçmeyecek miyiz?" (Ziya Osman Saba, Mustafa Miyasoğlu, Kültür Bakanlığı yay. s.26)

Rahmetli Mustafa Miyasoğlu Ziya Osman ile ilgili yazdığı kitabın önsözünde şair için: "Büyük ihtirasların değil, küçük mutlulukların, ev ve aile hayatının, çocukluğun şiirini söyledi. İlk gençlik döneminin acılarını, kaybettiği yakınlarının hüznünü yansıtırken bile trajik ifadelerden kaçındı. Karamsarlığında nihilizmden eser yoktur. Az şeyle yetinme, ölüme sığınma ve kadere boyun eğiş, hemen her şiirinde ortaya çıkan mümin ve mütevekkil karakterinin tabii bir yansıması gibidir."

Evet, Ziya Osman Marksist bir şair değildir. Döneminin sosyal hayatının dışında kalmak istemesinin gerçek sebebi belki de bundandı. Arkadaşları onu içkili mekânlara davet ettiğinde mutlaka bir mazeret bulup gitmediğini söylerken onun münzevi bir hayatı istemesinin sebebi ortaya çıkar. *"Her an düşüneceğim Allah ne kadar iyi"* Şair, kaderle bir hesaplaşma içinde değildir. Çağında yalnız yaşamış bir mustarip adamdır. İslami bir hayat tarzını isteyenlerin aşağılandığı bir "sosyal ortamda" bilinçli bir yalnızlıktır onunkisi:

"Bırakıp fazlasını ömrün,

Koşup sükûnuna ermeğe,

Koşup sana hesap vermeğe,

Geç kaldık ya Rab geç kaldık."

Bir sükûn ülkesi olarak ölüm muttakilerde şeb-i arus (düğün gecesi) olurken Marksist şairlerde üstü örtülen, geçirtilen felsefeye konu olan bir bilmeceye dönüşmüştür. Ne mutlu Allah ne kadar iyi diyenlere...

(Ziya Osman Saba, Toplu Şiirler, Varlık Yayınları,1991)

GÜLSÜN**Ekrem KAFTAN**

Gel ey güzel sîneme gayrı eş'ârım gülsün
Bahçemde eksilmeyen gül açmaz hârım gülsün

Ağarsın ufuklarım dağılsın ebr-i siyah
Yıldızlar görünmeyen şu âsumânım gülsün

Tut elimden ömrümce gül yüzün perde olsun
Çiçekler açılmayan elîm baharım gülsün

Bana zaferler va'd et kanlı aşk meydanında
Leylim zaten gülmedi bâri nehârım gülsün

Cem eyle tâ Havva'dan beri cümle güzeli
Yalnız sende gördüğüm gül-i ruhsârım gülsün

Tefsir etsin kitaplar bu aşkı tâ Sûr'a dek
Üstünde güller biten garib mezârım gülsün

Çekmesin bizden sonra cümle uşşâk bir hasret
Yetsin bunca feryadı şiir hezârım gülsün

Açılsın sekiz cennet mülkümüz olsun hepsi
Dünyada kan ağlayan ateş diyârım gülsün

Hani ümmet olam der cümle rusûl Habîb'e
Hûblar sende yok olsun sevdâ gülzârım gülsün

Sensin âhir zamanın sühânın bînazîri
Zîrâ sana nasibtir Kâfî yaz yârım gülsün

VİRAN MƏMLƏKƏTİN**Ehtiram İLHAM**

Şəriylə mat qoyar çərxi-fələyi
Uçar göylərində ölüm mələyi
Təkcə yaltaqlıqdan çıxar çörəyi
Viran məmləkətin, talan millətin

Üzləri görməkdən sürtülüb üzü
Nahaq sorgusunda bükülməz dizi
Şeytana səcdədi gecə-gündüzü
Viran məmləkətin, talan millətin

Qardaşa sancmağa əldə yabası
Dostuna hörməyə yamaq torbası
Yüz dona girməyə hazır libası
Viran məmləkətin, talan millətin

Əvvəli paradı, sonrası puldu
Sözünün bərisi, anrısı puldu
Başının üstündə Tanrısı puldu
Viran məmləkətin, talan millətin

Can verər fitnəyə, diz çökər fələ
Yalansız bir sözü gətirməz dilə
Haramdan tutulub mayası belə
Viran məmləkətin, talan millətin

Bilmir özü kimdir, yolu haradı
Yönü cəhənnəmə, başı goradı
Yaradan yanında üzü qaradı
Viran məmləkətin, talan millətin

NİSAN

Birkan AKYÜZ

Bağrına mevsimlerin düştü yağmur damlası
Simurg'un kanadından süzüldü nur atlası

Rahmet olup yağınca rıhtımları kışkandım
Merhamet ateşiyle sırlısklam ıslandım

Aşkınla incilendi, mavilendi deryalar
Ebedi bir uykudan uyandı kanaryalar

Susayan sinelere umut, heyecan doldu
Dirilmez dedikleri bedenlere can oldu

Bir kutlu pazartesi, kokunla hayat buldu
Yüz sürdü eşğine canlar seyahat buldu

Düşünce çöllerime damlanı yudumladım
İçimdeki çiğdemini yolunu adımladım

Ne olur bir umut ver yürürüm izlerinde
Boğulmak çok isterim rahmet denizlerinde

Gözlerinden öğrendim ölürken de gülmeyi
Sahrada yol alırken kumlara gömülmeyi

Akışınla sağıldı menzildeki bu zaman
Aşkınla dağılmıştı başlardaki bu duman

Suya hasret topraklar can evinden vuruldu
Kâinatın kalbine payitahtlar kuruldu

Süreyya gözlerinden içtim ezgilerini
Bulmuştum kaderimde ince çizgilerini

Ayların efendisi yeşertti umutları
Bir katreyle erimiş yıkılmıştı putları

Semadan üzerime döküldü bütün renkler
Renkleri kucakladı yerde bütün ahenkler

Saadet tezgâhında ince bir nakış ördüm
Süzülen her manada senden bir bakış gördüm

Özledim, gözlerimde zerreler filizlendi
Özledim, sözlerimde ezberlerin gizlendi

Sen gelince içimde kandiller ateşlendi
Sen gelince taşlara nakışların işlendi

Sen gelince duruldu, rüzgârlar fırtınalar
Bir meltem olup aktı ellerdeki kınalar

Bir masala dönüşen efsaneydi akışın
Zulmeti nurla boğdu bir kerecik bakışın

Kızıl yıldız doğmuştu bu dünya semasında
Sütunlar yıkılmıştı Kısra'nın sefasında

Büyük Zerdüş ateşi sönmüştü gelişinle
Parmağından su aktı bir kere gülüşünle

Güllerin kokusunu bağrına bastı Hira
Gözünden kanlı yaşlar akıtmıştı Bahira

Güvercin yuvasında zulmete ağ örmüştü
İnsanlık kâinatın sultanını görmüştü

Bir ebru deseniydın kelebek kanadında
Bir 'insan' mı gizliydi bu beş harflik adında

Adını kalpten silmem, düşürmem dilden Nisan
Sonunda anladım ki sensiz olamaz insan

MAHREMİYETİN VE AİLE SAADETİNİN ŞAİRİ: ZİYA OSMAN SABA

Talat ÜLKER

1910-1957 yılları arasında yaşamış olan Ziya Osman Saba, modern Türk şiirinde ev ve aile temalarını işleyen şiirleriyle birlikte istikametli ve istikrarlı yaşamıyla da dikkat çeker. Saba'nın “Sebil ve Güvercinler” (1943), “Geçen Zaman” (1947) ve “Nefes Almak” (1957) adlı üç şiir kitabı ve “Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi” (1952) ve “Değişen İstanbul” (1959) adlı iki hikâye kitabı vardır. Anı, hikâye, mektup gibi çeşitli türlerde eser veren Saba, ilk şiirini yayımladığı on yedi yaşından, ömrünün sonuna kadar şiir sanatıyla meşgul olarak ‘şairlik’ vasfını korumuş tek ‘Yedi Meşaleci’dir. Onun şiiri yaşadıklarının izdüşümüdür çünkü onda duygular ve hayatına yön veren hadiseler, şiirin vazgeçilmez öğeleridir. Ziya Osman Saba şahsiyetiyle şiiri örtüşen şairlerdendir. Şiirlerinde kendi hayatını, hatıralarını, yaşamını, özlemini dile getirmiştir. Şaire göre, cemiyeti, insanlığı saran saadet ve mutluluğun kaynağı ev ve ailedir.

Daima yaşadığını yazan ve merkeze kendi “ben”ini yerleştiren şair, bu vasıflarıyla şiir okurunu çeker ve büyüler. Saba, bir romantiktir, “duygu yanı” ağır basar, şiirlerinin maddesi algılarla dolu hayattır. O, ruhunda saklamayı beceremediği heyecanları ve duyguları dışa vurmak, bu heyecan ve duyguların yükünden kurtulmak ihtiyacıyla eser verir. Bu da demektir ki onun eserlerini anlamamanın yolu onun hayatını ve kişiliğini incelemek, kendisini anlamamanın yolu ise eserlerini bir belge gibi kullanmaktır.

Ziya Osman Saba'nın hayatı ile ilgili ayrıntı ve bilgileri hikâye-denemi arası geçişler gösteren yazılarında bulmak mümkündür. Bu yazılardan anlaşılacağı üzere şair, dedesinin Beşiktaş'taki yalısında çocukluğunu yoğun bir sevgi ortamında geçirir. Saba'nın babası Osman Bey yüzbaşı, annesi Ayşe Tevhîde Hanım, ev hanımıdır, baba yalıda içgüveyidir. Saba, yalıda köklü bir aileden aldığı ahlakî ve dinî telkinlerle büyümüş, onların himayesinde İstanbul'u ve hayatı keşfetmiştir. Annesinin o henüz sekiz yaşındayken ölümü Saba'nın hayatında önemli bir dönüm noktasıdır. Kişiliğini ve şairliğini derinden etkileyen bu acı onu, ya ölümden kaçmak için hayata sarılan ya da hayattan kaçmak için ölümü özleyen bir ikilemde tutacaktır. Annesinin ölümünden sonra babasının da evden ayrılmasıyla birlikte Saba içine kapanır. Bir süre sonra yatılı olarak Galatasaray Lisesi'ne gönderilir. Galatasaray Lisesi, Saba'nın edebiyat dünyasıyla ilişkisini kurduğu yer olması bakımından önemlidir. Annesinin ölümü, annesinin mezarı üzerine kaleme aldığı ilk nesir yazılarını yakan Saba, “yaşamın sebep ve hikmeti” olarak gördüğü şiire yönelir. Lisedeki arkadaşları arasında Yaşar Nabi Nayır da vardır. Yaşar Nabi'nin yardımıyla ilk şiiri 1926'da Servet-i Fünûn dergisinde yayımlanır.

Ziya Osman Saba; Sabri Esat'ı Vasfî Mahir'i Cevdet Kudret'i Kenan Hulusi'yi ve Muammer Lütfi'yi Servet-i Fünûn'da görüp tanır. Bu tanışıklık kısa bir süre sonra Cumhuriyet döneminin ilk edebi topluluğunu oluşturur. Bir araya gelen bu yedi genç kalem seçme şiirlerini bir araya getirip ortaklaşa bir kitap çıkarmayı düşünürler. Kitaba, Sabri Esat'ın teklifiyle “Yedi Meşale” adı verilir. Kitap büyük ilgi görünce Yusuf Ziya Ortaç, bu genç şairlerin “Meşale” adlı dergide edebi faaliyetlerini devam ettirmelerini teklif eder. Ahmet Haşim'in önderlik yaptığı ve ancak sekiz dokuz sayı çıkabilen bu dergide Ziya Osman'ın da şiirleri yayımlanır. Yedi Meşale adlı dergi ile adlarını duyuran altı şair ve bir öykü yazarından oluşan bu topluluk, Beş Hececiler'e tepki olarak ortaya çıkmıştır. Beş Hececiler'in şiirini sığ bulduklarını söyleyen, edebiyat dünyasında bir tikanıklık olduğundan yakınan, Türk şiirine yeni ufuklar açmayı hedefleyen topluluk edebiyattaki ilkelerini “samimilik, canlılık ve devamlı yenilik” olarak açıklar. Mecmua kapandıktan sonra topluluk üyeleri imkân buldukları yerlerde yazmaya devam ederler.

Ziya Osman, 1931 yılında Galatasaray'dan mezun olur ve Hukuk Fakültesi'ne girer. Aynı yıllarda, Varlık, Ağaç, Yücel gibi dergilerde şiirleri yayımlanan Saba, 1936'da Hukuk'u bitirir. Babası 1929 yılında askerî ateşe olarak Paris'e gönderilmiştir. Ziya psikolojik rahatsızlıkları olan amcasını Nermin ile ailesi karşı çıkmasına rağmen 1931'de evlenir. İlk yıllarda mesut olan çift, zamanla sıkıntıya düşer, çünkü Nermin Hanım'ın hastalığı artmaktadır. 1938 yılında Emlak bankasında memuriyete başlar. 1941'de eşinden boşanır ve aynı yıl babasını kaybeder. Ziya Osman, 1943'te ilk şiir kitabı “Sebil ve Güvercinler” yayınlanır. 1945 yılına kadar derbeder bir yaşam sürer. Ziya Osman'ın hayatı 1945 sonrasında daha olumlu bir çizgide sürmeye başlar. 1944 yılında, bankadan mesai arkadaşı Rezzan Hanım'la evlenir. Evlilik 1945 ve 1948'de iki erkek çocukla taçlanır. Ziya Osman, hayatla kurduğu bağları sağlamlaştırmış mutlu bir eş ve babadır artık. İkinci şiir kitabı “Geçen Zaman” ve düzyazılarını içeren “Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi” de bu dönemde yayınlanır. İstanbul dışına tayin nedeniyle bankadan ayrılmak zorunda kalınca tekrar geçim sıkıntısına düşer. Önce Milli Eğitim Dairesi Tashih Bürosu şefliğini, daha sonra Varlık dergisinin sanat müşavirliğini yürütür. 1953, 1954 yıllarında iki ağır kalp krizi geçirir. Şair,

“Geçen Zaman”dan sonra yazdığı şiirlerini dosyalar. Dosyada ölüm tarihi için 195... yazar, ölüm yılını boş bırakır. Dosyasına “öldüğüm gün Yaşar'a verilecek” notunu ekler. 1957 yılında, 47 yaşında iken vefat eder. Yaşar Nabi Nayır kendisine teslim edilen dosyayı Varlık yayınları arasında 1957’de bastırır. Kitabın ismi “Nefes Almak”tır.

Dostlarının tasvirlerinden anlaşıldığı üzere sıkılgan ve ürkek bir kişiliğe sahiptir. Temiz, sade kibar yapmacıktan hoşlanmayan ve mütevazı bir kişiliği olan şair, ihtiras, telâş ve heyecandan uzaktır. Samimi ve duygusaldır. Evine ve ailesine bağlıdır. Günleri eviyle işyeri arasında gidip gelmekle geçmiştir. Evinde çocukları, kitapları ve çiçekleriyle meşgul olmuş, kalabalığı sevmemiştir. Mazbut bir hayatı tercih etmiştir. Kimseyi incitmemiş, basit ve sakın bir hayat sürmüştür. Bu basit ve sakın hayat Ziya Osman Saba’nın şiirlerinde ev ve aile teması olarak söze dönüşmüştür. Onun şiirlerinde evler, geçmişi, bugünü, yarına ait umutları ve yaşam tarzıyla hayatı anlamlandıran kurumlardır. Onun için ev o kadar önemlidir ki yıllar önce oturduğu bir eve, o evin bulunduğu sokağa, o sokaktaki komşularına şiirler yazar. Çünkü onun dünyasında ev dört duvarlı bir yapı değil; hayatın manası ve maddesiyle yaşandığı kutsal bir mekândır. Bu mekân eşin varlığıyla bir aşk yuvası, çocukların varlığıyla coşkulu bir hayatın en mutlu sahnesidir. Onun şiirlerinde evler sadece olumlu değerleri çağrıştırırlar. Onun evlerinde mutsuzluğa, istismara ve kötülöklere yer yoktur. Ev; mutluluk, birliktelik, korunma, güven, huzur, aile gibi değerlerin yaşandığı ve yaşatıldığı yerdir. Saba’nın şiirlerinde evin geçmiş, güncel ve gelecek bağlamında zamansal anlamları bulunmaktadır. Bu zamansal derinlik şairin yaşadığı hayatın eserlerine yansımaları sağlar.

Şairin şiirleri ile yaşadığı hayat arasındaki bağ öylesine güçlüdür ki içinde bulunduğu ruh hali bütün görünüşleriyle eserlerine yansır. 1927-1931 yılları arasında yazdığı şiirlerden on dokuz tanesinde bunalımlı ve mutsuz bir hayatın izleri görülür. Beş şiirde ölüm beş şiirde de tabiat konuları karamsar bir ruhun bakış açısı ve izlenimleriyle işlenir. Kalan dört şiirde ise aşk ve geçmişe özlem temaları işlenmiştir. 1932-1942 yılları arasında yazdığı şiirler, şairin kendi kişilik ve üslubunu olgunlaştırma yolculuğunun ürünleridir. Bu şiirlerin tamamına yakınında halden hoşnutsuzluk duygusu sezilir. Bu şiirlerden on ikisinde geçmişe özlem, dördünde hayattan şikâyet, sekizinde hüznün, on ikisinde ölüm, altı şiirde ev ve aile teması işlenmiştir. Olgunluk döneminde ise sevgi temasının arttığı görülmektedir. Bu dönemde yazılan on iki şiirde yaşam sevgisi ana tema olarak işlenmiştir. Sevgi teması bağlamında bazı şiirlerde

insan sevgisi, bazılarında ise; çocuk sevgisi, arkadaş sevgisi, İstanbul sevgisi, deniz sevgisi vurgulanmıştır.

Ziya Osman Saba, eserlerinde aile sevgisinin en yoğun görüldüğü şairlerden biridir. O, ev ve aile ile ilgili konuları, yaşanan hayatın sembolü gibi ele alan şairdir. Sevgiyi ve dostluğu bütün kâinata yaymak isteyen şair, cemiyeti, insanlığı saran saadet ve mutluluğun kaynağının ev ve aile olduğunu vurgularken eve dair kavramlar üzerinden hatıralarına yolculuklar gerçekleştirir. Sabanın bütün şiirleri içerisinde en yoğun olarak işlenmiş olan tema ev ve aileyle birlikte yaşam sevgisidir. İlk dönemlerdeki ev ve aile şiirlerinde mutlu bir ailenin özlemi hissedilir. Kendi kişiliğini bulduğunu ve usta işi ürünler verdiği olgunluk döneminde Ziya Osman Saba aile saadetini, mutluluğu vurgulayan şiirlere imza atar. Bu dönem şairin aile saadetine eriştiği, kendisini mutlu eden bir eş ve çocuklarla hayallerini gerçekleştirdiği yılları kapsar. Bu dönemde yazılan şiirlerde evine ve ailesine çok düşkün, mutlu ve dingin bir insan portresi görürüz.

Saba, şiirlerinde eviyle bağımsızlığı ve bireyselliği arasında bağ kurar. Onun hayatının merkezi saydığı, kendi varlığına anlam yükleyebildiği, duygusal tatminler yaşayabildiği ve hayal gücünü çalıştırabildiği yer, ‘ev’idir. Onun şiirlerinde ev öncelikle maziye çağrıştırır. Kişiliğindeki çekingenlik, içe kapanıklık ve geçmişe sığınmışlık şiire “ev” kavramıyla taşınır. Eve ait olan; oda, konsol, köşe, kapı, bahçe, eşik gibi kavramlar şairin iç yolculuklarının aracısı olarak var olurlar şiirde. “Bir Oda, Bir Saat Sesi” adlı şiirde saat sesi; geçmiş zamanları temsil eder. Şairi eski günlere götüren saat sesi ancak huzurlu bir dinginlikte duyulabilen tıkırtısıyla insanı maziye taşır:

*Bir oda, içinde bir saat sesi.
Hayatın sırtımdan giden pençesi,
Ve beni maziye götüren bir el,
Eski günlerimiz, sessiz ve güzel...*

Yaşadığı anın huzurunu, geçmişin mutlu hatıralarını ve geleceğin umudunu temsil eden ev aynı zamanda zamanın da sürekliliğini de vurgular Saba’nın şiirinde. Annesinin ölümüyle biten mutlu çocukluk günlerinin mekânı olmakla birlikte ev kavramı içinde yaşanan anın huzurunu ve geleceğe dair kurulan hayalleri de temsil eder. Onun şiirlerinde ev ve evle ilgili temalar, yasanmış ve bitmiş bir hayatın sembolü olmaktan daha ziyade geleceğe dönük ve mutluluğa özlemlili hayallerin mekânıdır. “Beyaz Ev” adlı şiir geçmiş, hali ve geleceği aynı mekânda buluşturmanın güzel örneklerinden biridir:

*-Evim! Evim!...
Ellerimle asacağım
Camlarına perdelerini.*

*Yatak odasında düşüneneceğiz bir an
İki kişilik karyolanın yerini...
Yatak odamız, yemek odası, kiler,
Raflarında ellerinle yapılmış reçeller.
Karşı karşıya oturacağımız sofra,
Sürahide ışıldıyan su,
Yazın, rüzgâra koyacağımız testi;
Senin yatacağın öğle uykusu...
Sararacak bir yandan çardaktaki üzümler,
Kâh esecek rüzgâr, kâh dinliyeceğiz yağmuru,
Kâh karlarla bembeyaz kesilecek çimenler.
Hep geçireceğiz içimizden:
Hayat beraber, ölüm beraber.
Şu göklerin altında,
Olacağız o kadar bahtiyar
Ki çıkıp mezarlarından annemiz, babamız da,
Beyaz evimize yerleşecekler,
Uzun kış geceleri onlar da aramızda
Göz göze bakışacak, mangalı eşecekler...*

Ziya Osman Saba için ev, bir yandan içinde yaşanılan anı geçmişle birleştiren bir zaman yolculuğunun aracı ve çocukluk yıllarındaki masum, mutlu, huzurlu günlerin hatırasıdır. Ancak onun şiirlerindeki ev kavramını sadece maziye duyulan özlem ve hatıralara hapsetmek de yanlış olur. Onun şiirinde ev aynı zamanda aileyi bir araya getiren, yuvayı kuran ve yuvayı dışarıdan gelecek her tür kötülükten koruyan manevi bir kalkandır. Şair, “Kışa Girerken” adlı şiirde evi mahremiyet ve korunma kavramlarıyla birlikte hatırlarken “perde” sözcüğünü imgeleştirir.

*İndirin perdeleri, indirin perdeleri...
Sonbahar ağaçlarda ağlarken yaprak, yaprak.
Hışıldayan bu altın yağmuruna dalarak,
Dinleyim içimde serinleyen kederi.*

Apartman dairelerini de yuva olarak bilip seven şair, sokaktan geçen yoğurtçu ve bozacıları, seslenen komşuları, balkondan seyrettiği arsayı ve sokak fenerlerini, Arnavut kaldırımlarını, komşuları, perdeleri, saksıları sevdiğini söylese de arzuladığı asıl mekân; bahçe içinde küçük de olsa müstakil, mütevazı bir yapıdır. “Bir Yer Bilirim” adlı şiirde böyle bir evin resmi çizilir kelimelerle:

*Bir yeşil yer bilirim ormanların içinde,
Bütün gün mavi bir gök, bir rüzgâr, akşam esen.
Dedikodusuz bir köy, herkes kendi işinde,
Bahçeli, küçük bir ev, kapıyı çalınca: Sen!
Arılar kovanlarda, kulübesinde köpek.
Her an düşüneneğim: Allah ne kadar iyi!
Bir parça aşk, bir parça sevinç, su, güneş ekmek,
Bahtiyar, seveceğiz, yaşamayı, ölmeyi.*

Saba’nın şiirinde ev, kişilik sahibi olabilmenin, gerçek anlamda hür olabilmenin ve soluksuz mutluluğun var olduğu bir yerdir. Ona göre yığınlardan kaçabilmek, kalabalıkta kaybolmadan hayatı anlamlı kılabilmek ancak evde mümkündür.

Gerçek anlamda sevdiği ve hayalinde kurguladığı ev; kilerli, çardaklı, bahçeli, sofalı, avlulu bir mekândır, bu mekânda zaman genişler ve derinleşir. Buna rağmen o, apartmanlardaki evleri de yadırgamaz. Onun dünyasında evin en önemli işlevi huzuru, rahatlığı ve mutluluğudur. Bu yüzden apartmanları kültürel yozlaşma ve yabancılaşmanın mekânları olarak görmek yerine eski mahalle hayatının canlandırılabilceği yerler olarak algılar. “Misakımillî Sokağı No. 37” şiiri bir evi hayatın tamamı olarak gören şairin oldukça çok sevilmiş şiirlerinden biridir:

*Ah, şimdi hatıralar mahallesinde
Misakımillî Sokak No.37
Orası bütün evler, bütün ömür içinde,
Mesut olduğumuz evdi.*

*Talihin bir gün karşımıza çıkardığı
Elele döşediğimiz bir çift küçük odası
Ne diyeyim bilmem ki:
Gönül sarayı, aşk yuvası...*

Eş ve çocuklarla birlikte olmayı sağlayan, huzur veren, birleştiren bütün evler kutsaldır. Burada yüzümüze tebessümler konduran, bizi hayatın her anıyla mutlu eden düşler görür tatlı ve mutlu sahneleri olan bir hayatın hayalini kurgularız. “Yeryüzünde” adlı şiirde aile, ev ve mutluluk kavramları idealize edilmiş bir geleceğin bağlamında ele alınır. Onun için evin büyüklüğü küçüklüğü, konforu, eşyası yahut muhiti önemli değildir. Önemli olan o evin odalarının çocuklarla dolmasıdır.

*Sarışın, esmer, çelimsiz, tombul,
Yarın, öbür gün tek odama dolacak.
Kız mı, oğlan mı bilir miyim,
Bilir miyim kaç çocuğum olacak?*

Bir eşle bir aşk yuvasına dönüşen, çocuklarının doğumuna sahne olan ev, dört duvarlı bir yapı değil; manevi bir değerdir. Şairin evlerinde olumsuz hiçbir şeye, hiçbir kişiye yer yoktur. Babalar evlerine sadık ve müşfik; anneler bir sevda masalından çıkmış bir peri kızı gibi güzel, sevecen ve sadık; çocuklar kusursuz ve sevimlidirler. Şair için sadece kendi evi değil; sevdiği kişinin, dostlarının ve arkadaşlarının evi de huzurlu ve değerli bir yerdir. “Yetişir” adlı şiirdeki gibi ev, sevgilileri, dostları, arkadaşları bir araya getirir ve özlemleri dindirir:

*Evine misafir geleyim,
Kahvemi sen pişir.
Taze doldurulmuş sürahiden
Bir bardak su ver
Yetişir...*

Şaire göre evlerin odalarından sonraki en kıymetli parçaları kapılardır. Kapı, çatı gibi yapılar; insanları dışarıdan gelecek tehlikelerden, fırtınalardan korurlar. Şair de evine ‘rüzgâr, soğuk, karanlık’ girmesin diye kapısını kapatır.

Kapının, özellikle de kilitli kapının, dışarıdan gelebilecek her türlü tehlikeye karşı engelleyici, koruyucu işlevine yansır dizelere. Kapılar içeriye açılınca mutluluk, dışarıya açılınca ayrılıktırlar. Bu yönleriyle kapılar geçmişe ve geleceğe yolculukların da eşiği konumundadırlar. Saba'nın şiirlerinde kapılar hep evin içine açılırlar. Kapıların ardında sevgiyle gülümseyen bir eş, mutluluk sevinçleriyle coşan çocuklar vardır. Çaldığı kapı açılan kişi dışarının bütün olumsuzluklarından soyunarak girer sıcacık yuvasına. "Herkesin Evi İçin" adlı şiirde bu mutluluğun resmi çizilir:

*Duyayım, kapısının çalınca çingırağını,
Oğlumun "baba!" diye bağırdığını,
Karımın koştuğunu.*

*Bırakayım kapısında kunduramla çamuru,
Girmesin içeriye rüzgâr, soğuk, karanlık.*

Sabanın şiirlerinde ev evvela içinde yaşayan aile sonra da evin iç ve dış yapısı, sahip olduğu her türlü eşya ve donanımı, komşular, evin bahçesi, çevresi, geleneğiyle anlatılan kutsanmış bir mekândır. Şiirlerde ev ve aileye daima olumlu anlamlar yüklenir ve ev bir mutluluk mekânı olarak tasvir edilir. Saba, ailesi için dilediği ev beklentisinde hiçbir zaman aşırıya kaçmaz. "Küçük bir ev", "kiralık bir kat" ya da "fakir mahallede bir göz ev", onu mutlu etmeye yeter. "Bir Yer Bilirim" adlı şiirde bu şöyle dile getirilir:

*Dedikodusuz bir köy, herkes kendi içinde,
Bahçeli, küçük bir ev, kapıyı çalınca: Sen!*

Aynı mütevazı tutum, evdeki eşya ve aksesuarlar için de geçerlidir. Bir soba, bir mangal, minder, saat, perdeler, masa örtüsü hatta sürahideki su, Saba'nın şiirinde evin genel donanımını teşkil eden belli başlı nesnelerdir. Eşyaların kalitesinden ya da ihtişamından bahsedilmez, işe yarar ve sade olmaları ön plandadır. "Evim, Karım, Çocuğum" adlı şiirde de bu eğilim görülebilir:

*Şu fakir mahallede bir göz evim olsaydı,
Nasıl sevinç içinde çıkardım şu yokuşu.*

Şiirlerin bazılarında görülen cinsellik algısının aile mahremiyeti kavramıyla iç içe olduğu söylenebilir çünkü onun şiirlerindeki cinselliğin paylaşıldığı kişi şiirdeki öznenin karısıdır. Saba'nın şiirindeki ev mahremiyeti cinsellik boyutunda bütünüyle ifşa edilmez ancak örtülü tasvirlerle okura sezdirilir. Çünkü onun cinsel düşler kurduğu kadın "meşru sevgili"dir. Cinsellik onun şiirlerinde yeri olan bir kavramdır ve daima ev temasıyla iç içe yansıtılır. Aile ahlakı cinselliğin yansıtılışını Mahremiyet kavramıyla sınırlandırır. Çünkü cinsellik, 'gizli olan, herkese söylenmeyen' bir şeydir. Söylendiğinde ise, şairin yaptığı gibi, doğrudan değil, dolaylı imajlarla, mecazlarla yansıtılır. Onun şiirlerinde cinsellik bir tabu değildir ama karı-koca arasında mahrem bir ilişki biçimidir.

"Sessizlik" adlı şiirde bu açıkça görülür: "Vücudunun gölgesi bak yerde gölgemle bir / Yeni bir nefes gibi sessizlik göğsümdedir." Yeryüzünde" adlı şiirde, kadın vücudunda bahsederken bile mahremiyetin kıyılarında dolaşır:

*Bir kadın, boyu bosunca
Göz, ses, el, ayak
Kâh giyimli karşımda
Kâh çıplak*

Din, Saba'nın şiirini belirleyen en önemli kavramlardan biridir. Aile ve ölüm temalı şiirlerinde dini duyarlılık ve Tanrı fikri önemli bir tema olarak yer alır. Şair; ana, baba ve evlattan oluşan mutlu ailesini Tanrı'dan bir bağış olarak görür. Onun pek çok şiirinde dinî inanış en açık göstergelerle ortaya konulur. Geleneğin, Saba'nın şiirinde dikkat çekilen bu dinî boyutu tabii olarak şairin ev ve aile üzerine yazmış olduğu şiirlerde de yansımaları bulmuştur. Ev, onun azımsanmayacak sayıda şiirinde dinî bir anlam yüklenir. Saba, bu şiirlerinde hayatın bütün nimetlerinin yanında, kendisine sonsuz bir huzur ve mutluluk kaynağı olan evi ve ailesi için rabbine şükreder. "İyilik" adlı şiirde bunu açıkça görürüz:

*Sabah... Ah şükrederek çıkmak geceden
Ayak bastığım kıyı, yeniden doğuş
Sabah, beliren evim, bahçeler ve sen
Henüz uyuyan dallar, havalanan kuş*

"Ziya Osman'a Devam" başlıklı yazısında Behçet Necatigil'in Misakı milli sokak No.37 adlı şiirden de bahisle dikkat çektiği nokta, Saba'daki ev şiirlerinin sığınma ve aile içi mahremiyet kavramlarıyla sıkı bir ilişki içinde olduğudur: "Bu şiir Türk edebiyatında aile çevre ve sevgisini en duygulu, en içten veren şiirlerin başında gelir. Ziya Osman'ın bu şiiri anması, onun çocukluktan sonra, çocukluk özleminin devamı olarak evliliği, eş ve evlat sevgisini, ev sıcaklığını dünya mihnetlerine karşı bir korunma aracı diye kabul ettiğini gösterir. Saba bu noktada Tevfik Fikret'in devamıdır. Aşk şiirlerinde iffetten hiçbir zaman ayrılmamış olan Tevfik Fikret gibi, Ziya Osman da çeşitli etmenlerde güçlenen hayattan yıldıkça, muhtaç olduğu huzur ve sükûnu evinin mahremiyetinde, sıcaklığında buluyor, yuvasının saadetini hatıra ve hakikatlerle anlatan şiirlerinde bilhassa başarılı ve benzersiz oluyordu. Aile şiirlerinde birey-toplum münasebet ve çatışmalarında ailenin kurtarıcılığını göstermekle, Ziya Osman, Cumhuriyet devri şiirimizde bu konuda bir yol gösterici değerini taşır"

*Ah, bütün sevdiklerim, bütün kaybettiklerim!
Neyi arayım, yerde kurt, göklerde yıldız mı?
Babam, annem, evimiz, bahçem, çitlenbiklerim,
Sizler rüya mıydınız, sizler yaşadınız mı?*

İNCELİĞİN ŞAİRİ: ZİYA OSMAN SABA

Hüseyin KAYA

Bazı şairler vardır hayata karşı duruşları şiirdir yazdıklarından önce. Hayatlarından damıtarak yazarlar yazdıkları her mısrayı, söyledikleri her kelimenin mutlaka ödenmiş bir bedeli vardır kendi dünyalarında. Yalandan, riyadan, gösterişten uzaktır hem hayatları hem yazdıkları... Çoğu sanatkârda var olan “ben”lik duygusunun izlerine de pek rastlanmaz bu tür şairlerin yazdıklarında. Birilerini parlatarak ya da birileri tarafından parlatılarak kazanmazlar “şair” vasfını. Esasen “şair” olmaktan ziyade “insan” olma derdindedirler lakin yine de adları “şair”e çıkmıştır bir kez...

Küçücük dünyalarından ölümsüz mısralar devşirir bu tür şairler. Büyük felsefi acılar, toplumsal çalkantılar, savaşlar, siyasi değişimler sarsmaz onların şiirlerini. Ezeli ve ebedi küçük hüznlerin, mutlulukların, hasretlerin titrettiği kalplerinden sade ve mütevazı dizeler düşerler kâğıtlara. Doğan güneş, açan çiçek, sararan yaprak, ansızın gelen yağmur, güvercinler, serçeler, ağaçlar, evler, odalar, kapılar, pencereler bitmek tükenmek bilmeyen bir ilham kaynağıdır onlar için. Ne dostları, ne ailesi, ne kâinat ne de kelimeler şikâyetçidir bu şairleden.

Ziya Osman Saba, Cumhuriyet sonrası edebiyatımızın samimi ve mütevazı birkaç şairinden biridir. Felsefi düşüncelerden, ideolojilerden, kutuplaşmalardan uzak adeta bir derviş edası ile küçücük dünyasının telaşında, hüznünde, sevincinde bir şair:

*Ben de taşıdım akşam bir eve bir ekmeği
Yaşadım bir kenarda habersiz hintten çinden
Ömrümün bilmiyorum her an neresindeyim
Fakat sesler geliyor gelecekler içinden.*

Ziya Osman için şiir hayatın içindedir ancak hayatın gayesi değildir. Şair şiiri putlaştırmaz, her şeyin üstüne ötesine taşımaz. Onun için şiir “katlanılmaz” olarak nitelediği hayat karşısında bir sığınak hatta kurtarıcıdır.

*Yaşamak bundan sonra katlanılmaz eziyet
Bir şey istemiyorum artık ne zevk ne para
Kaybolmuş baharıma beni götür hatıra
Hafızam avut beni beni kurtar ey şiir*

Dünyanın karmaşası, kaderin ve ömrün bilinmezliği bazen şairi karamsarlığa düşürür. Böyle zamanlarda şairin her insan gibi gamdan dertten azade olduğu çocukluk yıllarına özlem duyması ve dizelerini çocukluk özlemiyle yoğurması manidardır:

*O kadar istedi ki bir şeyi bugün içim
Dedim, kendi kendime bari çocuk olaydım
Bana bir camdan yine seyrettirseydi dadım
Yağmurun yağdığını bahçede sicim sicim.*

Çocukluk; her büyük şair, düşünür için olduğu gibi Ziya Osman için de uzak bir “memleket”tir. Şair olmak, o memlekettten çıkmamak, çıkılmışsa bile hep o diyarı hatırlamaktır biraz da:

*Çocukluğum, çocukluğum...
Gözümde tüten memleket.
Artık bana sonsuz hasret,
Sonsuz keder çocukluğum.*

İnsan ömrünün cennetten dünyaya uzanan bölümüdür belki de çocukluk. Bu yüzden kalbine tutunarak yaşayan her yolcu o günleri ömür boyu arar, özler...

*Nasıl anmazsın o çocukluk günlerini!
Dalda bülbülü vardı, gökte beyaz bulutu.
Annem vardı, babam vardı.
Bahçemizde, ılık, uzayan günlerdi yaz,
Bir beyaz âlemde kış.
Başkaydı güneşi, böyle değildi ayı.
Artık istemiyorum yaşamayı!
Bir gün ver bana Tanrım,
Ta çocukluğumdan kalmış..*

Şiirden ziyade aslında hayat karşısında ya bir içleniş ya bir dua izi taşır Ziya Osman'ın şiirleri. Cumhuriyet dönemi şairleri içerisinde içten ve derinden “Rabbim” diyen nadir şairlerdendir o. Ziya Osman şiirlerinden eleme, içlenişe, acıya, siteme yolu düşmeyenler şükürün, hayretin, tefekkürün aydınlığı ile ışıldar:

*İlk defa bakıyorum, Rabbim, her şeye.
Yeryüzünü yeniden görür gibiyim.*

...

*Anlıyorum, şu kuş neden yuva yapıyor.
Anlıyorum, Allahım kalbim niye çarpıyor.*

Müminane şiir nedir, nasıl olmalıdır? Ziya Osman'ın bazı şiirleri aslında edebiyatımızda pek de tartışılmamış bu soruların cevaplarını kısmen içerir niteliktedir. Şairin bir mümin edası ile gündelik hayatın içinden Allah'a seslenmesi, Allah'la konuşması esasında onun ilham kaynaklarını ve şiir dünyasını ele vermesi bakımından önemli ipuçları verir:

*Her akşamki yoluma koyulmuş gidiyorum.
Her akşamdan vücudum bu akşam daha yorgun.
Öyle istiyorum ki bu akşam biraz sükûn,
Bir cami eşğine yatıversem diyorum*

Şairi, iç dünyasındaki sıkıntılar kadar dış dünyadaki sıkıntılar ve bu sıkıntıların düşürdüğü yalnızlık hissi de yöneltir Allah'ı anmaya.

*-Rabbim, şuracıkta sen bari gözlerimi yum
Sen, bana en son kalan, ben senin en son kulun
Bu akşam, artık seni anmayan İstanbul'un
Bomboş bir camiinde uyumak istiyorum.*

Ziya Osman'ın şiiri akmaktan yorulmuş bir ırmağın neticede vardığı sükûnun şiiridir. Hızla devinen hayat içerisinde her şeyin anlamsızlaştığı yahut bittiği, geride kaldığı anların içinden veya o halleri kuşanarak şiirin peşinde yürür şair:

*Rabbim nihayet sana itaat edeceğiz
Artık ne kin ne haset ne de yaşamak hırsı
Belki bir sabah vakti belki gece yarısı
Artık nefes almayı bırakıp gideceğiz..*

Hayat, yalnızlık, çocukluk, küçük mutluluklar hüznün kadar ölüm düşüncesi de yer alır Ziya Osman'ın şiirlerinde. Ölümünden korkmaz şair zira ahiret onun için bir buluşma yurdudur.

*Başım bir defa olsun dönmeyecek geriye
Bir el gözlerimdeki perdeyi sıyrarak
Onları bulacağım!.. Ve annem şaşırarak:
“Görmeyeli ne kadar büyümüş oğlum” diye.*

Ne Necip Fazıl kadar gür sesli ve aşkın ne Nazım Hikmet kadar dünyevî ve ideolojik ne Yahya Kemal kadar biçime hapsolmuş ne Tanpınar kadar hisleri boşlukta bir şair Ziya Osman...

Kendine has duruşu ve dünyaya bakışı ile kemale ermiş bir kalbin, “ince şeyler”in şairi. Ağaçların, mevsimlerin, günlerin, sabahların, akşamların, yazın, güzün, çocuk gülüşlerinin, ekmeğin dostlukların, yalnızlıkların, küçük sevinçlerin, hüznünlerin şairi o. Evliliği, nişanlılığı, evi, evleri dahi dizelerine misafir edecek kadar samimi.

Her şairi şair yapan bir damar, vasfı yön vardır çoğunlukla. Kimi şairi sanatı kimini ideolojisi, dünya görüşü, ölümsüzleştirir. Ziya Osman'ı şair yapan şey esasında ne şiire getirdiği yenilik, ne şiirinde kullandığı biçimler ne de ideolojik tavrıdır.

Ziya Osman'ı şair kılan en belirgin vasfı, “insani” duyarlılığı ve bu duyarlılığı sakın bir “kul” edası ile samimiyetle kelimelere aktarması galiba.

Bazı şairler yalnızca “iyi şair” olarak anılır, kimliğinden kişiliğinden fazlaca bahsedilmez. Bazı şairlere de yalnızca “iyi insan” denir ve onun şiirinden bahsedilmez. Ziya Osman hem iyi bir şair hem iyi bir insan olarak anılmayı hak eden bir isim.

Ziya Osman'ın yalnızca yazıp çizdikleri değil, kitapların dergilerin sayfalarında sararan cansız sureti, fotoğrafları dahi bu hakikati fısıldar kendisine “ince”likle bakanlara.

TÜRK ŞİİRİNDE İMGE SORUNU

Seyit KILIÇ

Şiir, sözü etkili, çarpıcı, keskin, belîğ, anlamlı ve güzel söyleme sanatıdır. Yeryüzündeki diller binlerce yıldır işlene işlene zenginleşmiş, ifade imkânları gelişmiş, söz sanatları ile güzelleşmiş, kişiler arasındaki iletişimi daha etkili hale gelecek bir araç haline dönüşmüştür. Dilin bu işlenip gelişmesinde edebiyatçıların büyük bir katkısı olduğu muhakkaktır. Dil, onların kullanımı ile mana derinliğine ve zenginliğine, tatlı bir hal alıp musiki tadında yoğun içeriklere kavuşmuştur.

Dilin gelişmesine en büyük katkıyı ise şairler sağlamıştır. Bunun böyle olmasının birçok sebebi vardır. Şiirin omurgasını ise “imge/hayal” oluşturmaktadır. Edebî eser veren sanatkarlar, güçlü ve çok yönlü hayalde canlandırma/imge yetenekleri sayesinde, dış dünyadaki olay ve hadiseleri duygu ve düşüncelerini de katarak teşbih, istiare, mecaz vb. yollarla daha farklı anlatabilmektedirler. İmge; “anlatılmak isteneni daha canlı, daha duyulur biçimde anlatmak için onunla başka şeyler arasında bağlantı kurarak tasarlanan yeni biçimler” (Özkırımlı, 1990:681) ya da “sanatçının çeşitli duyularıyla algıladığı özel, özgün bir görüntünün dille aktarılışı” (Aksan, 1993:32) olarak tanımlanabilir.

Son zamanlarda Modern Türk Şiirinin düşmüş olduğu kötü durumlardan bir tanesi de imge avcılığına çıkan uçarı akılların yazmış oldukları anlamsız benzetmeler, gereksiz betimlemeler ve anlaşılabilir söz öbeklerinden teşekkül eden mısra yığınlarıdır. Türk Şiirinde İmge mevzuunda eskilerin “Hayal, Tasavvur” dediği imgenin, Türk şiiri kadar eski olduğunu daha önce “Türk Şiirinde İmge” isimli makalemizde örnekler vererek izah etmiştik.

İmge adı altında anlamsız söz öbeklerinin kökeni Andre Breton öncülüğündeki, şiirden anlamı ve anlamayı dışlayan, şiirin yegâne kaynağı olarak bilinçaltını, rüyaları ve sayıklamaları gören, yöntem olarak da otomatik yazıyı savunan “Sürrealizm”deki fikirlerle beslenen bir görüşe dayanmaktadır. Sembolizmin gölgesinde, ayrıca eklektik olarak içinde Dadaizm ve Letrizm vs’yi barındıran eser sahibi kimseler, bütün bunları farklı olmak, kendisini farklı kılmak ve özgün bir ifade yakalamak endişesi adına yapmaktadırlar. Yeri geldikçe vereceğimiz örnekler bu söylediklerimizi doğrular niteliktedir.

Aslında tarihler boyunca hayal ve tasavvurdan ibaret olan şiirde bulunan imgeyi atalarımız kullanmış durumdadırlar. Şiirdeki betimlemelerin kelimelere yansımış halini hayaller oluşturmaktadır. Tarihler boyunca yazılan her şiir, şairin iç dünyasından dışarıya yansıyan hayallerinin kelimelerle ifade edilmiş şeklinden ibarettir. Bu yönü ile baktığımızda “imge” şiir tarihi kadar eski olmalıdır. Bundan dolayı en eski şiirimizden en yenisine kadar yerli yerinde kullanılan imge sanatına rastlamak mümkündür. Mesela Karac’oğlu’nun bir dördlûğüne bakalım.

*“Karac’oğlu gene coştı bunaldı
İnip aşkın deryasına dolandı
Güzel gitti diye pınar ağladı
Acıdı yüreğim yandı pınara”*

Dördlûğü ele alacak olursak baştan ayağa bir hayal ürünü olduğunu görürüz. Zira Karacaoğlu, kendisini bile coşup, çağlamasında ve aşkın deryasında dolanmasını istiare sanatından, faydalanarak sözü daha etkili kullanma amacı gütmüştür. Yine, sevgilinin gidişi üzerine pınarın ağladığını söyleyerek özgün bir imge oluşturarak “Pınar”ın bir insan gibi ağladığına teşbih edip, teşhis sanatı yapmıştır. Bu şiirin hangi mısraını ele alsak bir edebi sanatın kullanılmış olduğunu görürüz. Suyun akışı bir tabiat hadisesi olmasına rağmen şair hayal gücünü kullanarak sebebi kendine göre sevgilinin gitmesine bağlamaktadır. Böylece şair bu mısra da “hüsn-i talil” sanatı yapmıştır. Bu tür imgeler tarihler boyunca kullanılmıştır ve kullanılmaya da devam edecektir. Eskiden şiirde imge sadece bir araçtı fakat daha sonrakiler imgeyi bir amaç haline getirdiler. Aşağıda sunacağımız uçuk örnekler ne demek istediğimizi izah edecek cinstendir.

Size bir örnek verelim ve bu eser, şiir adı altında yayımlanmıştır anlayan beri gelsin:

*Taya Mektup
ağırır, ağırırsa gülden sis
taylar mı rahvan, orman dalar
harfler, de ki hafriyat, hafriyat
sonra siz, kazma ila kalem
birleşirsiniz
taşır, soluğunda hem ham, hem olmuş bağ
toy mu denir, ormanlara rahvan giren tay*

*sızar, nal izleri: pegassos
sonra siz, unutmuş vefa çanları
diliniz şeffaf, şeffaf mı dersiniz
bir yerlerde bel ki
orman ile tay, kesişirsiniz
karada taylor, hala, atlara teyelli
sonra siz, sahih orman mütercimleri:
nesne ile akis
itişirsiniz (Mehmet Öztekin, Varlık 2005)*

Bu tür şiirlerde anlamdan kopma, gayesiz kelimeler, farklı ve anlaşılmayan söz öbekleri görülür. Şiirdeki mısralar azâde birer mısra özelliği gösterir. O zaman şöyle diyebiliriz: Anlamli olan imge ve anlamsız olan saçma söz öbekleri vardır.

İlhan Berk'in Yazko Edebiyat'ın 33'üncü sayısındaki söyleşisinden bir alıntı yapalım. İlhan Berk, Şiir'de anlam'a ilişkin şunları söylemektedir: "Anlama gelince. Doğrusu asıl savaşım onun üzerinde toplanmıştır benim. Nedendir bilmiyorum, ben anlamı şiire pek yatkın bulmam. Kimi kitaplarımda onu düşman bile bilmişimdir. Anlam, sanki benim üvey evladımdır. Ama şunu da söyleyeyim; sonuçta şiir şiir ise, anlamlıdır."

Çık işin içinden çıkabilirsiniz!.. Sözler çelişkili, kelimeler kifayetsiz... Kendisi ile çelişen insanların halet-i ruhiyelerinin yansımasıdır anlamsız söz öbekleri...

Topluma yabancılaşmış, etrafındakileri hiçe sayan ruhları ile her zaman pohpohlanmayı, şımartılmayı, korkulmayı, sürekli ilgilenmeyi bekleyen narsist kişilikli kimselerin yer bulduğu mekândır bir yerde böylesi şiirler...

Yerli yersiz her mısraa yüklenilen anlam şiirler ile farklılığını kabullendirmeye kılmışlardır bir yerde kendilerini...

Elbette kimsenin kullanmadığı kimsenin bulmadığı özgün bir ifadeyi bulmak ve kullanmak asıl amaç olmasa da her şairin istediği bir şeydir. Fakat maksadını aşan kelimeyi zorlayan ve iğreti duran mısralarla bunu yakalamak mümkün değildir. Bu kimselerin şiirlerinin anlaşılmasın-lara özgün gibi gelse ve bazı kimseler onları taltif etse bile- işin aslı duygularını tam ifade edemediklerinden neyi nasıl söyleyeceklerini bilemediklerinden ve imge adı altında saçma sapan cümleler kurmalarından kaynaklanmaktadır.

Okuyucu o şiirde kendini bulamaz. Hatta şairin duygularının kokusunu bile hissetmez. Çünkü şâirin sürrealist etkisi ile anlaşılma gibi bir gayesi yoktur. Şiirinizi anlayamadım diyen kimselere de en güzel hediyeleri! Alaycı bir üslupla "Anlasanız şaşardım" kelimesidir. Yoksa o eserin ne derin bir felsefesi ve ne de özgün bir imgesi vardır. İğfal edilmiş kelimelerin doğurduğu veled-i zinadan başka bir şey değildir...

Türk şiirinin afedersiniz nasıl piçleştiril-meye çalışıldığına dili belirsiz psikotik bir örnek daha verelim:

*çı çı çıçıçı çı çı çıçıçı
yuvezü marnata ça
3.gezegenden biri her perfect body
la menita schizopphrenia
la la la la palavra
eller kendi boğazında sonunda
not: suzanne takes you down
to her place near the river
bilinmedik bir dilde adamo metni
vous permettrez munsieur?
juste avant le mariage?
tombe la neige
tu ne viendras pas ce soir
la la la lah tumble la neige
la la la lah touta est blane
du desespoir
la la la lah kar yağgıyor
la la la lah her şey umutsuzluktan
bembeyaz
kar yağınca
bu gece gelmeyeceksin
inşallah! inşallah! inşallah!
bilinmedik bir dilde türkçe metin
enerji! bu çok fazla kullanılıyor artık.
şimdi şu anda benim sana borcum yok
lublu lublu lublu delica tezza
60 mi, 70 mi o zaman?
70, yalnız ben cebimden öderim,
iyi 70 o zaman bir şiir için!
non sono dans la gardenia
no energia, no energia!
nena viju, nena viju nena viju!
durov vidit nehaçun
aptalları görmeyi istemiyorum
60 mı 70 mi o zaman?
bilinmedik bir dilde heloise metni
yeah yeah ye yeah ye
my heloise i got to please her
toray classy çowelleaaah
la grande heloisaaa
la la la la pietessa
onun sevgisi benim ama o yok.
not: i find it hard to realize
that love was in her eyes.
it's dying now.. (Lale Müldür, Hayvan
Dergisi)*

Bu tür eserler arasındaki anlam bağıni göremeyince bana tıpkı Kemal Sunal filmlerindeki esprileri hatırlatır oldular. "Dam üstünde saksagan, vur beline kazmayı." Ama edebiyat adına kaygı duyan kimseler için işin ciddiyeti vahimdir.

İmge konusundaki bu aşırılık artık o derece sulandırılmıştır ki; şiir yazar bazı kimselerin amacı şiir yazmak değil, anlamsız söz öbeklerini bir araya getirmek olmuştur. Oysa tarihler boyunca kullanılan bu sanat eski şairlerimiz tarafından o kadar estetik bir şekilde kullanılmıştır ki, dünya edebiyatındaki haklı yerini almıştır.

İMKÂNSIZ MÜMKÜN DEĞİLDİR

Ömer KARAYILAN

Asıl adı sevgili, Lili diyorum ona
Hem adın önemi yok mühim olan anlamı
Kahverengi ve yeşil giyiniyor boyuna
Ağustosa çalıyor onun Eylül akşamı

Gülüşünün beyazı, saçlarının karası
Bir dünya imtihanı, imtihan dünyasında
Onda hayat sancısı, bende gönül yarası
O düşlerimde benim, ben onun rüyasında

Hüzzam bakışlarında bir buselik canım var
Aklımı kül ediyor susuşunun sözleri
Gözlerime damlıyor sesinden akan yaşlar
O herkesten apayrı, herkes onun benzeri

Bir çıkmaz içindeyiz; aslolan aşkımız mı
Soluyarak solmak mı karışarak zamana
Cevabın üstü kalsın, soru sorma, olmaz mı
Sen kalbine kulak ver gözlerine inanma

Nefesimden öptüğün o Perşembe gecesi
Ben artık yokum dedim, sana yalan söyledim
İnsan en çok kendine yalan söylemiş Lili
Ben ömrümde bu kadar ağır sevda görmedim

Bu kırmızı gökyüzü, bu felaket sonbahar
Seni benden alamaz, başka türlü olamaz
Sende o gözler Lili bende karasevda var
İmkânsız mümkün değil, al beni alnına yaz

İSTANBUL

*Dauletbek BAYTURSINULI

Kanat çırpıp uzaklara
Dönmeden uçtu bu yıl
Malumdur arş-ı alaya
Tanılan koca İstanbul

Tarihinle coşturdun
Okudum seni bol bol
İslam'a sancak oldun
Müjdelenen İstanbul

Düşmanları dağıttın
Kapıda durdu her kul
Tüm dünyaya yayıldın
Çift kıtalı İstanbul

Şehirlerin heybeti
Çöllere inen bir nur
Ay, Yıldız'ın mabedi
Bağımsızdır İstanbul

Âleme verdin duygu
Denizleri coşturdun
Batı ile Doğu'yu
Birleştiren İstanbul

Musikiyle dökülen
Şiirlerim oldu pul
Cübbesine işlenen
Yavuz kale İstanbul

Yed-i Beyza'ya benzeyen
El uzattın sineye, oğul!
Yedi Tepe'yle bezenen
Dünya merkezi İstanbul

Soylu Türk'ün direği
Soysuzluk sana üful
Müslüman'ın kaderi
Yıldızımsın İstanbul

Kılıçlar sallayıp
Kalkanıyla korudun
Zaferleri kollayıp
Dik duran İstanbul

Dönüştün efsaneye
Dimağları doldurdun
"Allahu Ekber!" diye
Yaşasın bizim İstanbul

Çeviren: Malik Otarbayev

*1964 yılında Çin Devleti ile kazak eyaletinin Tanrı Dağların eteklerinde dünyaya geldi. Şiirleri 1988 yılından itibaren yazılarak çeşitli gazete ve dergilerde yayınlandı. "Günahsız Mekân", "Baki Mekân" ve "Latife Titreyişi" eserleriyle nazıma yenilik kattı.

KARA BEYİTLER

Toprağın damarına ben vurdukça kazmayı
Toprak şiar edindi, alna hicran yazmayı

Can kırığı yüreğim, biri gelsin yoklasın
Kızımın saçlarını şimdi kimler koklasın

Elim ayağım bana bilmem neden uzaktır
Eşkiya masum ondan, kara kömürden aktır

Ey efendiler neydi, tatlı canın yongası
Görmez ki ayağınız, fukara prangası

Bakmayın yüz karama, yıkarım geçer gider
Yüz karası çıkmayan o huzurda ne eder

Kömür fakirin aş, Som altındı Soma'da
Umutlar zayi bugün, hayallerim komada

Yeri geldi karadan yedi rengi yarattık
Dehlizlerin içinde, ölümüne zar attık

Bir kere yanar kömür, feri elbet yatışır
Közü sönse yürek bu küllerinden tutuşur

Ben bir taze mezarın testiyim toprağında
Gözü var bu hazanın, güllerin yaprağında

Ben oğlumun kızımın gamzesinin dülgeri
O yitik nakışları o bakışta bul geri

Kıyamet koptu sanki bir ben kaldım, ben sağım
Düşlerin kırığından yekûn idi kursağım

Bu damar dert damarı, arzın acı damarı
Vur küreği oynansın, hayatının kumarı

Ölüm pamuk ipliği, hicran desen çok ağır
Biçare dehlizlerde ya kör idik ya sağır

Kim öpsün o dudağı, kim taksın bu yüzüğü
Seveni ayırmakmış, yer altının tüzüğü

Ben bir yanık türküyüm, bir ağıdım bir ezgi
Bak notası barizdir, alnımdaki her çizgi

İbrahim ŞAŞMA

Nazlı olsun gül kızım, ne isterse he deyin
Bakkala borçlarımı baretimle ödeyin

Bu arsız ayırık otu, köklerinden çekilsin
Başucuna kabrimin, Hüsn-ü Yusuf ekilsin

Oysa Leyla'ydı bende, Aslı idi Mihri'ydi
Kömür garip ömrümün en nazenin mührüydü

Devir değişti artık, kandan hâsıl dokusu
Yansın şimdi sobalar, kokusu et kokusu

İçtiğim son sigara, dehlize dolan duman
Kırık köstekli saatim, kayıp bendeki zaman

Tespîh tanesi gibi dağıldık imameyle
Ey Rabbim büyüsun sen, kalanı tamam eyle

Toprağa gömülmeye çıkarıldım topraktan
Acının sesi bilmem nasıl gelir uzaktan

Fenerim ayın şavkı, o nurda ben avundum
Maden-i bir sevdâyı yandım yine savundum

Ben Soma'dan gelirim, Karadon'dan Gelik'ten
Sırtımda dağla düştüm, nokta kadar delikten

Öz yurdumda değirmen, değirmenin çarkıydım
Ben bileğin gücüydim, kudretin tek farkıydım

Anlamadım para ne, bilmem kime yarıyor
Yer altı tanrısına, beyler kurban arıyor

Düşlerimde bir çocuk şairdir kafa tutar
Düşerse kalem elden, güneş o zaman batar

Kara tren bekliyor, yüklendim katar katar
Dayasan kulağına her taşta yürek atar

Kara tren bekliyor, yüklendim katar katar
Dayasan kulağına her taşta yürek atar